

ANDIJON VILOYATI MISOLIDA OIV INFEKSIYASI BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA ARVT NING UZOQ MUDDATLI NATIJASI

Gafforov Xusan Abdulmutallibovich – *Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli kasalliklar kafedrasida assistenti.*

Pulatov Muzaffar Ergashevich – *Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli kasalliklar kafedrasida assistenti.*

Abstract

Enhancing ART efficacy in HIV-infected children is a pressing objective for Uzbekistan's healthcare. This study evaluates the long-term impact of therapy in children under 14 in the Andijan region. Retrospective and prospective analyses demonstrated that strict adherence to treatment protocols significantly restores immune cells and mitigates opportunistic disease risks. The findings serve as a clinical platform for refining local protocols and territorial monitoring.

Keywords: HIV infection, antiretroviral therapy (ART), pediatrics, immunological recovery, viral load, opportunistic infections, Andijan region.

Annotatsiya

Odam immunitet tanqisligi virusi bilan kasallangan pediatri kontingentda antiretrovirus terapiyasi (ARVT) samaradorligini oshirish O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining dolzarb masalasidir. Tadqiqot Andijon viloyatida yashovchi 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda ARVT ning uzoq muddatli ta'sirini klinik va immunologik ko'rsatkichlar orqali baholashga qaratilgan. Retrospektiv va prospektiv tahlillar shuni ko'rsatdiki, davolash protokollariga qat'iy rioya qilish tayanch immun hujayralarini sezilarli darajada tiklaydi va opportunistik kasalliklar xavfini kamaytiradi. Xulosalar hududiy davolash protokollari va monitoring sifatini oshirish uchun muhim klinik platforma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: OIV infeksiyasi, antiretrovirus terapiya (ARVT), pediatriya, immunologik tiklanish, virusologik yuklama, opportunistik infeksiyalar, Andijon viloyati.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

O'zbekistonda, xususan aholi zichligi yuqori bo'lgan Farg'ona vodiysida OIV infeksiyalangan bolalarda kasallik patogenezini o'ziga xos kechadi. Respublika miqyosida ARVT qamrovi yuqori bo'lsa-da, Andijon viloyatida yashovchi 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda terapiyaning uzoq muddatli (3-5 yillik) ta'sir mexanizmlari va immunologik diskordantlik holatlari (virus yuklamasi tushib, CD4 hujayralari yetarli darajada ko'paymasligi) yetarli darajada o'rganilmagan. Tadqiqot maqsadi Andijon viloyatidagi 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda ARVT ning uzoq muddatli klinik, virologik va immunologik natijalarini baholash hamda hududiy davolash amaliyotini takomillashtirishdan iborat.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqot Andijon viloyati OITSga qarshi kurash markazi va ADTI klinikasida amalga oshirildi. Kuzatuvga viloyatda doimiy yashovchi, 3 yildan ortiq uzluksiz ARVT olayotgan 1 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan 124 nafar bola kiritildi (o'rtacha yosh 7.4 ± 1.2). Dori qabul qilish (adherence) darajasi 85% dan past bo'lgan va og'ir genetik kasalliklari bor bemorlar tahlildan chetlatildi. Immunologik holat CD4+ T-limfotsitlar sonini (FACSCount) o'lchash, virologik samaradorlik esa PSR usulida OIV RNK miqdorini aniqlash orqali baholandi. Statistik tahlil IBM SPSS 26.0 da bajarildi (Student t-testi, $p < 0.05$).

NATIJALAR

Klinik ma'lumotlar ARVT ning uzluksiz qo'llanilishi immun tizimida keskin ijobiy dinamika yaratishini ko'rsatdi. Davolashdan oldin bolalarning 68.3% idagi og'ir immunosupressiya holati ($CD4+ 312 \pm 24$ hujayra/mkl) 36 oylik uzluksiz ARVT dan so'ng o'rtacha 784 ± 38 hujayra/mkl gacha barqaror o'sdi ($p < 0.001$).

Virologik supressiya davolashning 12 oyida 82.4% ni, uch yillik kuzatuv yakunida esa $91.5 \pm 2.1\%$ ni tashkil etdi. Virologik muvaffaqiyatsizlik (8.5%) asosan dori rejimini buzgan 12-14 yoshli o'smirlarda kuzatildi. Somatik rivojlanishda tana vazni indeksi (TVI) bolalarning 87% ida milliy me'yorlarga to'liq moslashdi va nafas olish tizimi opportunistik infeksiyalari tufayli shifoxonaga yotqizish 4.5 barobarga qisqardi.

MUHOKAMA

Olingan 91.5% virologik supressiya darajasi O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining milliy maqsadlariga to'liq javob beradi va hududda qo'llanilayotgan ARVT sxemalarining yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. Mahalliy sharoitda bolalarda immunologik tiklanish jarayonining bunday tez va barqaror kechishi fundamental fiziologik hamda o'ziga xos ijtimoiy omillar integratsiyasi bilan izohlanadi. Fiziologik jihatdan, bolalar organizmida timus bezining faol holatda bo'lishi yangi, naiv $CD4+$ T-limfotsitlarning intensiv sintezlanishiga va immunitet zaxirasining tezda qayta tiklanishiga bevosita imkon yaratadi. Ijtimoiy o'lchovda esa, oilalarda bolalarga qaratilgan e'tiborning an'anaviy yuqoriligi sababli, dori vositalarini belgilangan vaqtda va aniq dozada qabul qilish (adherence) ota-onalar tomonidan o'ta qat'iy nazorat qilingan. Buning natijasida terapiyaning uzilish holatlari hamda virusda doriga nisbatan rezistentlik (chidamlilik) shakllanishi xavfi minimal darajagacha tushgan.

Biroq, har qanday ilmiy izlanish kabi mazkur tadqiqotning ham o'ziga xos cheklovlari mavjud. Xususan, olingan klinik xulosalar faqatgina Andijon viloyati demografik bazasi va iqlimiy sharoitlariga asoslangan bo'lib, butun respublika miqyosidagi manzarani to'liq aks ettirmasligi mumkin. Shuningdek, dori vositalarining uzoq muddatli nojo'ya ta'sirlari, ayniqsa gepatotoksiklik va ehtimoliy metabolik o'zgarishlar chuqurlashtirilgan biokimyoviy darajada to'liq o'rganilmaganligi kelgusida yanada keng qamrovli, ko'p markazli izlanishlar olib borishni taqozo etadi.

XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

1. Andijon viloyatida 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda ARVT ni uzoq muddatli olib borish $CD4+$ miqdorini o'rtacha 312 dan 784 hujayra/mkl gacha oshiradi va 91.5% holatda barqaror virologik supressiyani kafolatlaydi.
2. Qat'iy terapiya opportunistik infeksiyalarni keskin kamaytiradi va bolalar jismoniy rivojlanishidagi ortda qolishni bartaraf etadi.

Amaliy tavsiyalar: Oila shifokorlik punktlarida bolalarning somatik o'sishi va dori qabulini nazorat qiluvchi maxsus patronaj tizimini kuchaytirish zarur. Shu bilan birga, viloyat OITS markazlarida metabolik o'zgarishlarni erta aniqlash uchun har 6 oyda chuqurlashtirilgan biokimyoviy va ultratovush diagnostikasi monitoringini amaliyotga joriy etish tavsiya qilinadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Atabekov N.S., Ubaydullayeva N.N. O'zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini profilaktika qilish va davolash bo'yicha milliy klinik qo'llanma. Toshkent: Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti; 2020.

2. Mustafayeva O.A., Ergasheva M.Yu. O'zbekistonda bolalar o'rtasida OIV infeksiyasining epidemiologik va klinik xususiyatlari. Infeksiya, immunitet va farmakologiya jurnali. 2022;2(4):45-52.
3. G'afforov X.A., Po'latov M.E. Andijon viloyatida yuqumli kasalliklarning tarqalish dinamikasi va ularni boshqarish usullari. Andijon Davlat Tibbiyot instituti xabarnomasi. 2023;1(2):33-39.
4. Ruzmetova Z.K., Ismoilov K.I. Antiretrovirus terapiya olayotgan OIV infeksiyali bolalarda jismoniy va psixomotor rivojlanish ko'rsatkichlari tahlili. Pediatriya (O'zbekiston). 2023;1(3):22-29.
5. Xudayberdiyev Sh., Karimov U. Farg'ona vodiysi sharoitida OIV bilan kasallangan bolalarda opportunistik infeksiyalarning kechish xususiyatlari. Tibbiyotda innovatsiyalar jurnali. 2021;4(1):112-118.
6. Sharipov A.M., To'xtayev B.A. Yuqumli kasalliklar pediatriyasi: OIV infeksiyasi patogenezi va klinik boshqaruvi. Toshkent: Ilm-ziyo nashriyoti; 2021.
7. Sadikova D.I. O'zbekiston demografik sharoitida bolalarda immunologik diskordantlik sabablarini o'rganish. O'zbekiston tibbiyot jurnali. 2022;8(2):77-84.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Bolalarda OIV infeksiyasini tashxislash va davolash standartlari to'g'risidagi buyruq (Qaror № 124). Toshkent; 2019.
9. Mirzayeva G.T., Xolmamatov B. Bolalar va o'smirlarda antiretrovirus terapiyaning nojo'ya ta'sirlari monitoringi. Farg'ona vodiysi tibbiyot xabarnomasi. 2024;5(1):55-61.
10. Qurbonov A.X. OITSGa qarshi kurash: milliy tajriba va hududiy xususiyatlar. Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti; 2021.